

Крути! Крути! Вічне бойовисько за майбутній, за світліший день!..

Богдан-Ігор Антонич

Поїзди рухалися тут з Півдня на Захід – з однієї безкінечності в іншу. І п'ятигодинний бій біля маленької станції Крути 29 січня 1918 року в цьому вічному русі був всього лиш миттєвістю, яка зупинилася навіки. Вона довгі роки боліла близьким і далеким родичам київських студентів і гімназистів, що боронили незалежність Української Народної Республіки. Та історична мить волі зберігалася в пам'яті закритих архівів, в історичних хроніках і літературних творах, які віддалялися від нас у часі, приховувалися новою ідеологією, але все ж нагадували про можливість іншого вибору.

І коли 1991 року цей вибір було зроблено, нащадки українських патріотів зі Сходу, Заходу, Півдня і Півночі нашої держави саме біля станції Крути насипали пагорб, поставивши на ньому березовий хрест. Через 73 роки, зупинена в миттєвості вічність, нагадала нам про нашу національну приналежність, про давню правдиву, а не новітню історію. І заупокійна молитва навірнула нас до вічної пам'яті. Її урочисто промовляв на відкритті Меморіалу пам'яті Героям Крут 25 серпня 2006 року предстоятель Української Православної церкви Київського Патріархату Філарет.

21 січня 2006 року Президент України Віктор Ющенко підписав розпорядження «Про вшанування пам'яті Героїв Крут» за втілення якого взявся віце-прем'єр-міністр В'ячеслав Кириленко. Над створенням меморіалу працював авторський колектив у складі народного художника України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Анатолія Гайдамаки, члена Національної спілки художників України Бориса Дедова та заслуженого архітектора України, лауреата Державної премії України Володимира Павленка.

Поряд зі старим пагорбом, омитим Водохрещенським озерцем, на новому – червона колона, неначе одна з Київського університету Святого Володимира. Вона завершується тризубом – композицією герба УНР, опрацьована в ті часи художником-архітектором Василем Кричевським. Ще один хрест, відтепер уже із залізничних рейок, на фасаді пагорбу в придорожній

Фото Віктора Кошмала

капличці, терновим вінком болю озивався в тих, хто приїздив сюди вперше і хто вивчав українську історію на місцях подій.

Не за чиновницькими обов'язками чи партійною приналежністю багато років поспіль схиляли голови перед подвигом юнаків, які мріяли мати українську націю, українську землю і незалежну Україну Дмитро Павличко, Лілія Григорович, Іван Плющ, Валерій Сарана, Руслана Лижичко, Павло Мовчан, Степан Хмара.

На думку колишнього Президента УНР в еміграції голови Міжнародної фундації імені Олега Ольжича Миколи Плав'юка, бій під Крутами дав перемогу окупантам, але він дав перевагу духовну всім нам.

«Чин боротьби за Україну перейняли від крутян патріоти-воїни, які захищають нашу державу сьогодні на її східних рубежах», – говорив на урочистому мітингу в Крутах 28 січня 2018 року міністр культури України Євген Нищук.

Ми побачили і почули Героїв України Василя Божка та Володимира Жемчугова. Як і крутянці вони доводять, що боротьба за свободу і незалежність України ніколи не припиниться. Їх уважно слухали заступник голови адміністрації Президента України Ростислав Павленко і віце-прем'єр-міністр Павло Розенко, а також військові лицейці з усієї України, які прибули на станцію Крути з Києва «Потягом єднання». Вони отримали державні прапори України з пам'ятними стрічками від курсантів Військового інституту телекомунікацій та інформатизації, які брали участь у боях АТО.

До урочистих заходів долучилися студенти, викладачі й співробітники Гоголівського вишу на чолі з ректором, кандида-

том історичних наук Олександром Самойленком.

29 січня в Крутівській сільській раді розпочала роботу Всеукраїнська наукова конференція «Крути – 100 років потому: міфи й історичні уроки», яка продовжилася наступного дня в стінах Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Модераторами виступили професор, завідувач відділу джерелознавства новітньої історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України Валентина Піскун та професор, завідувач кафедри історії України нашого вишу Євген Луняк.

Молоді науковці, вчителі, вивчаючи події столітньої давнини, шукають шляхи подальшого розвитку України.

(Вл. інф.)

На фото: книжковою виставкою вшановує пам'ять героїв Крут бібліотека Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Український цвіт з Ніжина

ЛЕВ ОКІНШЕВИЧ

Народився 7 лютого 1898 року в Петербурзі в родині юриста. Освіту здобував у Колегії П. Галагана, на юридичному факультеті Київського університету та в Інституті народного господарства. Протягом 1925 – 1928 років – аспірант М. Грушевського. Його безпосереднім наставником був видатний український історик і правник, академік М. Василенко, який очолював Комісію з вивчення історії західноруського та українського права ВУАН. Упродовж 12 років (1921–1933) у цій Комісії працював і Л. Окіншевич. У цей період опублікував понад 30 праць. Водночас підтримував зв'язки з Інститутом білоруської культури і Білоруською Академією наук у Мінську. У 1931 році призначений заступником секретаря соціально-економічного відділу ВУАН, але швидко звільнений з посади. У 1933 році обраний професором Ніжинського педагогічного інституту. Того ж року звільнений, змушений був покинути Україну.

У 1934 – 1937 роках працював юрисконсультантом на будівництві комбінату «Прибалхашбуд» у Казахстані, у 1937–1941 роках – у містах Вязьмі та Смоленську. 1941 року повернувся в Київ, співробітничав у Науково-дослідному інституті краєзнавства. 1944 року виїхав до Чехословаччини, був обраний професором Українського вільного універ-

ситету (УВУ) в Празі; в 1945–1949 рр. жив у Німеччині (м. Мюнхен), обирався деканом юридичного факультету УВУ. З 1949 р. жив у США, працював у Центрі з вивчення СРСР при Колумбійському університеті, у 1954 – 1969 рр. – у Бібліотеці Конгресу в м. Вашингтоні. Після виходу на пенсію цілковито зосередився на науковій діяльності; 1975 року його обрали головою Правничої комісії Наукового товариства імені Т. Шевченка.

Лев Окіншевич – автор понад 100 праць з історії права, літератури, бібліографії тощо. Низку студій присвятив історії та культурі Білорусі. Серед наукових досліджень ученого – «Центральні установи України-Гетьманщини XVII – XVIII ст.» (у 2 т.), «Генеральна старшина на Лівобережній Україні XVII – XVIII ст.», «Значне військове Товариство в Україні-Гетьманщині XVII – XVIII ст.», «Лекції з історії українського права», «Українське суспільство і уряд 1648 – 1781 рр.». Ці роботи стали хрестоматійними в національній історіографії.

Праці Окіншевича ґрунтуються на широкому джерельній основі, містять досконалий методичний апарат, ім притаманні сувороб'єктивність і виваженість. Початки державного устрою Гетьманщини вчений виводить із громадського устрою Запорозжя, де політична влада зосереджувалася в руках старши-

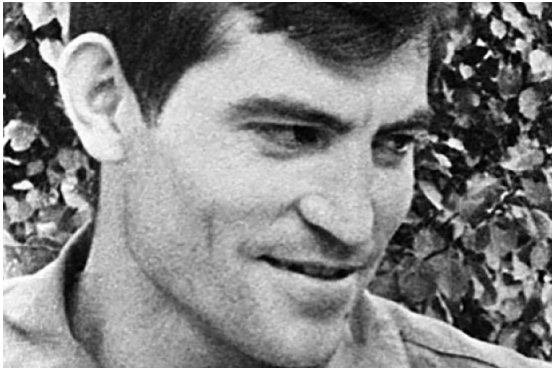
ни. Звичаєве право було базисним для влади. В ньому закладені психологічні, соціально-економічні та юридичні норми механізму реалізації політичної влади козацькою старшиною. Перенесені в Гетьманщину, доводив учений, ці юридичні норми дали відповідні наслідки.

Помер 7 листопада 1980 року у Вашингтоні (США).

Наукову розвідку ректора НДУ ім. М. Гоголя, доцента, кандидата історичних наук Олександра Самойленка «Ніжин у житті професора Лева Окіншевича» буде опубліковано в журналі «Наш український дім», № 1 2018 р.

Справжній край душі

80-річчя з дня народження Василя Стуса збирає коло зацікавлених осіб у багатьох науково-освітніх і культурно-мистецьких закладах. Інтерес до цієї непересічної особистості після смерті 1985 року в радянському концтаборі виріс у незалежній Україні. Перші публікації про літератора наражалися на спротив компартійної системи, яка, в якійсь мірі, спричинила стереотипне конструювання образу, його міфологізацію. І тому Науковий центр дослідження проблематики українського шістдесятництва Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України зібрав за Міжнародним круглим столом науковців, які досліджують творчість Василя Стуса в сучасному світі.

Директор Інституту академік Микола Жулинський аргументовано довів нам поезією Василя Симоненка існування духу як певного самоусвідомлення. В очолюваному ним закладі зберігається майже вся рукописна спадщина поета, яку ретельно вивчали і готували до видання багато науковців, серед них і Михайлина Коцюбинська.

Дисидент-правозахисник Василь Овсієнко цитував напам'ять поезії в тому варіанті, в якому він чув їх із вуст свого співкамерника Василя Стуса в мордовських та уральських таборах. Не всі вони потрапили на волю – зі ста почутих ним верлібрів збереглося лише п'ять.

Збережена ж літературна спадщина стала темою досліджень для молодих науковців, які прочитали її вже після смерті Стуса. Його мотиви, на їхню думку, є характерними не тільки для певної епохи.

Близькучу доповідь бездоганною українською мовою «Ще раз про інтертекстуальність Стусової поезії (на прикладі одного мотиву у вірші «Рушай убік, де справжній край душі»)» зробив лектор україністики Центру Миколи Зерова Університету Монаша (Мельбурн) Алессандро Акіллі. Італієць за національністю, який саме в Італії вивчив українську мову, подолав 30 годин перельоту з

теплої Австралії в морозний Київ, аби переконати нас у тому, що мертвий камінь карцеру може бути живою вічною матерією слова. В цьому твердженні його підтримав і Микола Жулинський, і завідувач відділу слов'янських літератур Інституту літератури Павло Михед.

Проблема ставання собою у «Палімпсестах» Василя Стуса стала близькою для Богдана Токарського, аспіранта кафедри славистики Кембриджського університету. Недавній випускник Київського національного університету мена Тараса Шевченка активно працює тут ще й в Українських студіях, які на думку історика Андрія Портнова є провідною українознавчою установою в Західній Європі. Стуса потрібно повноцінно інтегрувати у світовий літературний дискурс, бо він того вартий, вважає Токарський.

Доцент кафедри теорії й історії української та світової літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса Сергій Цікавий і молодший науковий співробітник відділу світової літератури Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка НАНУ Тетяна Михайлова дослідили прозу Василя Стуса. Перший відмітив специфіку просторових рамок, а друга – компаративно прочитала Василя Стуса і Франца Кафку.

Коли модератор круглого столу, керівник Наукового центру, професор Людмила Тарнашинська запросила до слова доцента кафедри теорії та історії журналістики Київського міжнародного університету Галину Колодкевич, то ми вже були готові розрізнити Стуса справжнього і зміфотвореного. Доповідачка, переглянувши театральні вистави, документальні фільми, живопис і скульптуру, вказала на недопустимі спотворення в конструюванні образу сучасним українським мистецтвом та масовою культурою.

Її вдало доповнила Наталія Кучер, старший науковий співробітник Національного музею літератури України, де в експозиції представлені фондові матеріали про життя і діяльність Василя Стуса.

Учасники Міжнародного круглого столу підписали звернення до міського голови Києва про встановлення пам'ятника Василеві Стусу – аспіранту Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Надія ОНИЩЕНКО

Спадщина ніжинських греків

2017 року минуло 360 років універсалу гетьмана Богдана Хмельницького, наданого ніжинським грекам, 330 років від заснування Ніжинського грецького братства та 200 літ відкриття Ніжинського грецького Олександрівського училища.

Економічні та культурні зв'язки грецької спільноти Ніжина, яка переважно мала купецький характер, швидко перетворили місто у впливовий центр міжнародної торгівлі Східної Європи, спричинили до масового надходження капіталів. Важко уявити, яким би був сучасний Ніжин без греків, без унікальних пам'яток містобудування, які залишилися нам у спадок від грецької громади. Так написав протоієрей, директор бібліотеки імені академіка М.О.Лавровського Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя Олександр Морозов у передмові до фотоальбому «Греки в історії Ніжина», присвяченому зазначеним вище датам.

Почесний голова Ніжинського грецького товариства імені братів Зосимів Лариса Приплавко-Мілосова погодилася з тим, що без грецьких пам'яток старовини Ніжин ніколи не мав би свого особливого обличчя, яке сьогодні вирізняє наше місто серед інших провінційних містечок Східної Європи.

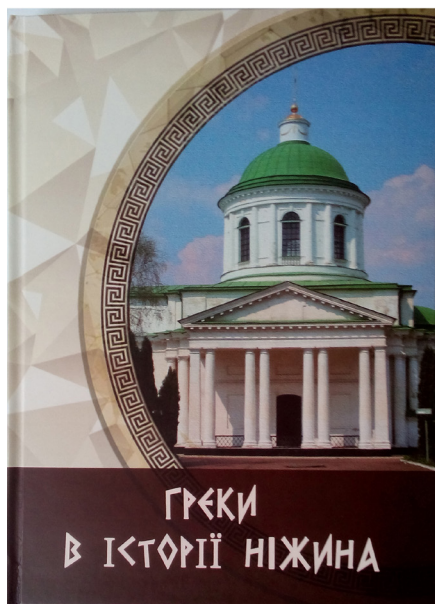
Українських еллінів і їхніх друзів привітав з ювілейними датами міський голова Анатолій Лінник, за сприяння якого а також за підтримки Посольства Грецької Республіки в Україні і було видано фотоальбом.

Під час презентації в Ніжинському держуніверситеті імені Миколи Гоголя його ректор, доцент, кандидат історичних наук Олександр Самойленко, перший проректор, професор, доктор політичних

наук Олександр Бойко відзначили науково-дослідну роботу викладачів і студентів, краєзнавців, які з 2000-го року нагромаджують свої знахідки в серії видань «Греки в Ніжині», започатковані Гоголівським вишем, Центром гуманітарної співпраці з українською діаспорою, Ніжинським міським товариством греків імені братів Зосимів та Духовно-просвітницьким центром парафії Всіх Святих Української Православної Церкви Київського патріархату, в збірниках Міжнародних науково-практичних конференцій, що відбуваються в нашому місті. Високу оцінку такої діяльності дав радник Консула Греції в Україні Дімітріс Петропулос.

Нове видання вже зацікавило не тільки істориків, культурологів, краєзнавців, а й широкий читацький загал, який відкриває для себе Грецію як складову українського світогляду. Авторські світлини Юрія Власовця, Ігоря Волосяніна, Валерія Кичка, Сергія Ковальова, Олександра Морозова, Ігоря Борисова, з архівів Музею рідкісної книги НДУ імені Миколи Гоголя, вдало упорядковані і змакетовані Олександром Морозовим, розкривають насичене подіями минуле грецької громади і її великий внесок в історію нашого рідного міста та України.

(Вл. інф.)

Збагнути нерв часу

Білоруську письменницю, перекладачку, громадську діячку Наталку Бабіну варто назвати людиною справи.

За літературними справами, зокрема, збіркою оповідань «Крові не має бути видно» і романом «Рибгород» – пані Наталку добре знають у Європі. З її ініціативи в Мінську видається білорусько-український альманах «Справа». Водночас завдяки діяльному інтересу до справ не лише культурних, а й суспільно-політичних – моя співрозмовниця недавно брала участь в освітніх заходах у Києві. Саме про все це ми поспілкувалися. А ще – про Полісся, Гаррі Поттера та «Євробачення». Цікава деталь: Наталка Бабіна говорила прекрасною українською мовою.

– Товариство української літератури, яке ви очолюєте при опозиційній Спільноті білоруських письменників, існує вже три роки. Які події в його історії варто вважати найбільш значущими?

– Справді, ми об'єдналися у квітні 2014 року. Це була відповідь білоруських інтелектуалів на ситуацію в Україні. Хотілося в царині культури протистояти пропаганді ненависті. Була ідея збирати кошти для української армії (ми, до речі, це робимо). Але насамперед убачалося доцільним надати новий

поштовх літературним зв'язкам. Ми створили сайт (www.druzi.by), сторінки Товариства в соцмережах і започаткували альманах «Справа».

«Справа» – слово, яке однаково звучить і білоруською, й українською мовами, важливо було дібрати таке об'єднавче слівце. Дотепер вийшло 4 номери альманаху. Без зайвої скромності скажу: він стає дедалі кращим. Поряд із художніми текстами друкуємо науково-популярні та публіцистичні тексти українською, білоруською, російською мовами та говірками, що сприяє приверненню широкої уваги. Російською, наприклад, ми публікуємо контрпропагандистські дописи.

Водночас Товариство проводить чимало зустрічей по всій Білорусі та за її межами. Головна мета – нагадати людям, що ми, білоруси й українці, є сусідами та повинні дружити. Можна похвалитися й недавнім виданням білоруськомовної пізнавальної книжки для дітей «Україна». На її презентаціях авторка, Павлина Скурко, навчає дітей читати українською. Буквально за 5 хвилин! Причому ця книжка має дуже високий попит у Білорусі!

– Фантастично! А який портрет читача «Справи» і відвідувача Ваших заходів? Наскільки знаю, альманах продається в провідних білоруських книгарнях.

– Приходять різні люди. Скажімо, ми співпрацюємо з популярними курсами білоруської мови «Мова нанова». Їхня аудиторія – інтелігенти, перейняті національним питанням, небайдужі й до України. Але трапляються прикрі випадки. Наприклад, у Брестському університеті агресивно сприйняли найновіший номер «Справи» через статтю історика Ярослава Антонюка про діяльність ОУН на Берестейщині. Претензії стосувалися не самого дослідження (альманаху ніхто з присутніх не читав), а порушеної теми...

– При цьому Товариство є неформальним: без приймальної комісії, членських квитків і т. д. Наскільки такий статус сприяє його роботі?

– Спілка білоруських письменників нас істотно підтримує. Не було б Спілки – не було б Товариства. Я просто не змогла б зареєструвати таке Товариство як окрему організацію в нинішній Білорусі. Зрештою, без сприяння Спілки не було б можливості видавати альманах. Звісно, кожен письменник пише вірші чи перекладає сам. Жодна організація стати вправнішим йому не допоможе. Але щодо гуртування однодумців – роль творчих спілок важко переоцінити. Ми справді відкриті: друзями-«сябрами» Товариства стають ті, хто нам пише й відвідує наші презентації.

– Торік на Міжнародному конгресі дослідників Білорусі Ви очолювали секцію, присвячену збереженню культури Полісся. З деяких публікацій випливає, що доповідачі оцінювали перспективи в такій галузі скептично. Як, на Вашу думку, можна поліпшити ситуацію?

– На жаль, у Білорусі не хочуть визнавати, що берестейські говірки належать до української мови і мало чим різняться від говірок Волині. Хоча, як і українські говірки Берестейщини, слід плекати білоруські говірки Чернігівщини. Потрібна популяризація, пробудження людей, яким було б несоромно послуговуватися своїм діалектом. Доречно проводити конкурси: наприклад шоу «маєм мову», на зразок «Україна має талант», на котрому б заохочувалося вміння говорити рідною говіркою.

Доцільним є також забезпечення вивчення в Україні білоруської мови, а в Білорусі – української, всупереч усім перепонам. Розгортатиметься певний активний процес – збережеться культура Полісся. Інколи це нагадує містику: звернешся до мо-

лодої людини в Брестській області українською мовою, а вона нею ж і відповість, іще й подякує за те, що говориш «по-нашому».

– Якою Ви бачите ізсередини білоруську прозу? На відміну від поезії, ми її лише починаємо осмислювати.

– Прориву в нашій прозі немає. Негативний чинник – малі тиражі. Але виходять гарні речі. Варто згадати Віктора Мартиновича, який уміє будувати сюжет і бачити проблему, постаючи модерновим, як-от у романі «Мова». Між іншим, його книжки продаються рекордними кількатисячними накладками.

– Отже, запорака успіху білоруського прозаїка – модерновість?

– Обов'язково, адже треба завжди шукати нові форми. Може, свідчення таких шукачів – це й публікації в «Справі» творів, написаних говірками.

– В одній зі статей Ви писали про вміння митця віднаходити нерв часу. Як бути із цим нервом у наш нервовий час? Чи не варто вдаватися до ідеалізації, заспокоювати читача, щоб він сам доходив висновків за трагічних обставин?

– Збагнути нерв часу – завдання письменника. Як це вдається зробити – питання майстерності. Про такий нерв можна розказати в любовному романі чи книжці, на кшталт «Гаррі Поттера». Адже Джоан Роулінг теж відчула час, якщо написала твір, що спричинив таке значне зацікавлення!

– Хто з українських авторів, на Вашу думку, тонко сприймає нерв часу?

– Хочу, щоб білоруські читачі ознайомилися з романом Євгена Положія «Іловайськ». Я вже маю домовленість про публікацію уривків цього твору й «Аеропорту» Сергія Лойка в журналі Arche.

– А на твори яких білоруських митців порадите звернути увагу українцям?

– Зразок симпатичних білорусько-коцентричних діячів – музичний гурт Naviband, наш представник на «Євробаченні». Плюс – вічний проводир до Білорусі – письменник Володимир Короткевич.

Спілкувався В'ячеслав ЛЕВИЦЬКИЙ
«КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ» № 19 (4746), 12 травня 2017 р.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Не будемо «малоросійськими куркулями»...

У більшості країн Європейського союзу українознавчі студії або зовсім відсутні, або ж функціонують у провінційних наукових установах і майже не впливають на суспільну думку. Тим часом постійно зростає кількість центрів, які вивчають Росію. Така ситуація склалася з огляду на мізерну зацікавленість українських і політичних еліт просуванням української культури та науки в Західній Європі. Натомість на сході Європи, зокрема в Поль-

щі, зацікавленість Україною значно більша, проте й у тамтешніх наукових установах вона підтримується передусім зусиллями ентузіастів. Брак зацікавленості з боку української держави розвитком українознавчих осередків в ЄС призводить до того, що європейці дивляться на Україну російськими очима. Такими міркуваннями з Радіо Свобода поділилися історик Андрій Портнов, який працює в Берлінському університеті та україніст

Ришард Купідур з Познанського університету.

На думку Портнова провідною українознавчою установою в Західній Європі є Українські студії в Кембриджському університеті у Великобританії. Не є таємницею, що фінансування цієї програми здійснюється за підтримки олігарха Дмитра Фірташа. Втім, наголошує Портнов, Фірташ не впливає на те, як використовуються його гроші.

«Якщо ми візьмемо всі інші країни Західної Європи, то ніде чогось подібного до Кембриджа немає, тобто у Франції немає центрів вивчення україністичної тематики, в Німеччині тільки цього року мають бути заповнені дві вакантні україністичні посади – одна з культурології в Грайсфальді і друга – це півставки викладача історії України у Франкфурті на Одері. Причому, – зазначає Портнов, – німецькі установи, де є українознавчі курси, функціонують не в столиці, а в провінційних університетах».

Доволі скромно, представлене вивчення українознавчих дисциплін і в країнах Північної та Південної Європи: у Швеції, Іспанії, Італії. Історик розмірковує про головний виклик, що стоїть перед тими середовищами, які хотіли б зацікавити європейців Україною.

«Багато людей вважає, що для розуміння східноєвропейського регіону достатньо вивчення Росії. Якщо ми порівнюємо стан русистики і україністики – то це дві різні планети, тобто російську мову, історію, культуру вивчають у Європі, зокрема в Німеччині цим займається дуже багато людей, це просто неспівмірні речі з тим, як займаються Україною», – пояснює він.

Як розповідає Андрій Портнов, берлінські університети зацікавлені відкриттям українознавчих студій, проте в тамтешніх ректоратах прямо заявляють, що в них нема на це грошей і радять пошукати фінансування в Україні. Портнов зауважує, що, скажімо, у Франції постійно з'являються нові програми вивчення російської мови й культури, тому що над цим працює і російська влада, і російський бізнес. Натомість, вважає історик, українські політичні та економічні еліти нічого не роблять для того, аби зацікавити громадян європейських держав вивченням України. Мабуть, каже він, мав рацію український поет-емігрант Євген Маланюк, який понад 80 років тому нарікав на небажання заможних українців підтримати просування української культури в європейських державах. Такі земляків Маланюк називав «малоросійськими куркулями».

«Якщо чесно, то я сам до кінця не розумію оцю байдужість наших всіх діячів до цих сюжетів. Чимало російських заможних людей, які не є блискучими інтелектуалами, чомусь розуміють,

що треба інвестувати в розвиток і створення образу Росії. В нас на це не звертають уваги, і я не знаю чому. Це якась така цікава риса української економічної еліти, яка абсолютно не розуміє потреби в гуманітарній складовій», – розмірковує Портнов.

Історик зазначає, що надто скромна українська культурна та наукова пропозиція в ЄС поглиблює ще одну проблему – стереотипізацію України

як «держави радикалів і націоналістів». Він переконаний, що давно назрів час на створення різноманітних навчальних програм і стипендій для громадян з різних країн світу, які могли б приїхати в Україну, побачити її на власні очі й зрозуміти. «Якщо в Західній Європі переважає вивчення російської мови і культури, то Україна могла б створити різні стипендії, програми стажування для студентів, докторантів, які знають російську. Ну добре, хай вже буде російська, хай вони знають російську мову, але хай вони знають Україну як державу, приїжджають в Україну, проводять там дослідження. Такіх програм немає! Це треба терміново створити», – зазначив Андрій Портнов.

На тлі західноєвропейських держав ситуація з вивченням українознавчих дисциплін у країнах Центральної Європи дещо гірша. Українську мову та культуру вивчають у кількох слов'янознавчих центрах в Австрії, Чехії, Словаччині, Угорщині, Румунії, Болгарії, а також у Хорватії і Сербії. Найбільше українознавчих осередків у Польщі. В цій країні україністичні та українознавчі студії або лекторати української мови є у всіх провідних університетах країни – у Варшаві, Кракові, Любліні, Вроцлаві, Познані. Утім, як зазначає Ришард Купідур, україніст із Познані, така кількість українознавчих осередків у Польщі – це

передусім заслуга місцевих ентузіастів, які закохані в українську культуру.

«Чи помітна роль української держави в розвитку цих студій? Вона зовсім непомітна і треба сказати, що вона абсолютно відсутня. Я як студент і тепер як викладач зовсім не відчув якогось позитивного втручання з боку української держави, тобто років 5 чи 7 тому познанську україністику відвідували працівники українського посольства. Але ця співпраця не є послідовною, вона обмежується тією чи іншою зустріччю і на цій зустрічі закінчується», – розмірковує Купідур.

Він, як викладач українознавчих предметів одного з найбільших польських університетів, ніколи не мав можливості взяти участь хоча б в одній стипендіальній програмі, підтримуваній українською державою, бо таких програм просто немає. Польський україніст зазначає, що в час гібридної війни, яка ведеться проти України в різних державах світу, офіційний Київ мав би бути зацікавлений підтримкою тих європейських осередків, які є кузнями кадрів експертів з українських питань.

«Якщо хочемо, щоб були експерти, такі люди, які прекрасно розуміють Україну – на Заході чи в усьому світі, то не треба якось спеціально заохочувати цих людей, тому що Україна має одну перевагу – надзвичайно багату цікаву культуру, яка сама зможе себе захистити. Тут достатньо просто того, щоб не заважати і трохи підтримувати. Україна не мусить бути нав'язливою, тому що вона має якісний культурний продукт», – говорить Купідур.

Він переконаний, що збільшення кількості та поліпшення якості українознавчих студій у світі вплинуло б не тільки на кращі знання про Україну, але й зміцнило б її позицію на міжнародній арені. «Інвестиції в україністичні студії – це інвестиція в національну безпеку України», – підсумовує польський україніст.

Юрій САВИЦЬКИЙ

<https://www.radiosvoboda.org>

На фото: киянин Богдан Токарський, аспірант кафедри славистики Кембриджського університету, бере активну участь у заходах Українознавчих студій

ОСТАННІЙ ДИРЕКТОР

У читальній залі для наукової роботи бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя книжкова виставка «Павло Васильович Тихомиров: останній директор і перший ректор Ніжинської вищої школи» розповіла про філософа, богослова, письменника, директора Історико-філологічного інституту князя Безбородька (1918-1920), першого ректора Науково-педагогічного інституту (1920-1921) та Інституту народної освіти (1921-1922).

Він народився 3 січня 1868 року в с. Изволі Алексинського повіту Тульської губернії в родині священика. Після закінчення Тульської духовної семінарії навчався в Московській духовній академії, яку закінчив з титулом магістра 1893 року. З березня 1894 року П. В. Тихомиров – професорський стипендіат з філософії. 1895 року його обрано доцентом кафедри єврейської мови та біблійської археології Московської духовної академії (1895-1897); згодом він переходить на кафедру історії філософії (1897-1906). Від 1896 року щорічно публікував у «Богословському Віснику» огляди нових книг і статей з питань філософії та історії Біблії. У 1903-1904 роках виїжджав до Німеччини, де пройшов ґрунтовне стажування та прослухав університетські курси з історії філософських вчень, філософії, психології, педагогіки. В цей час не

залишав роботи над біблійською проблематикою і захистив магістерську дисертацію «Пророк Малахія» (1903).

1903 року Тихомиров отримав ступінь магістра богослов'я, а 1904 – звання екстраординарного професора на кафедрі історії філософії. 27 жовтня 1905 року став приват-доцентом Московського університету.

У 1906-1922 роках вчений працював в Історико-філологічному інституті князя Безбородька в Ніжині, де обіймав посади екстраординарного та ординарного професора, читав курси логіки, історії філософії, психології. Одночасно викладав філософські курси в різних навчальних закладах Києва: в Університеті Св. Володимира (1907-1918), на Вищих Жіночих Курсах, у Комерційному інституті. Особливо плідною була діяльність вченого в Ніжині, де крім педагогічного навантаження він проводив організаційну роботу: був головою педагогічної ради жіночої гімназії, директором Історико-філологічного інституту (1919), головою Історико-філологічного товариства, членом колегії Відділу Народної Освіти (1919), завідувачем науково-дослідної кафедри історії культури й мови та керівником секції античної культури. 1920 року був одним із реформаторів Ніжинського історико-філологічного інституту в Інститут Народної Освіти, а згодом, 7 черв-

ня 1921 р., став його ректором.

1922 року переїхав до Одеси, де працював професором та деканом факультету соціального виховання Одеського ІНО (вересень – 13 жовтня 1922).

Серед історичних робіт відзначимо працю присвячену місту Сілома (в ній вчений дослідив його історію та дав характеристику як релігійної столиці іудаїзму), а також студію «Иудейство в V веке до Рождества Христова», де висвітлив один із етапів історії іудаїзму.

Такі ґрунтовні знання дозволили вченому і громадському діячеві 1913 року зробити переконливу доповідь під час суду у справі Бейліса, якого безпідставно звинуватили в ритуальному вбивстві хлопчика-християнина.

Подальша доля вченого склалася трагічно. За часів сталінських репресій Павла Васильовича Тихомирова заарештували й звинуватили в антирадянській діяльності. За однією з версій, 25 серпня 1937 року в Харкові його засудили до вищої міри покарання... Місце поховання вченого невідоме.

У бібліотеці університету зберігається особова книжкова колекція професора Павла Васильовича Тихомирова. В ній – прижиттєві видання праць автора, книги з автографами та дарчими написами відомих учених. Основу складають книги з історії філософії, релігії, психології, педагогіки, які він збирав протягом всього життя. Це підручники періоду навчання в Московській духовній академії, європейські видання, придбані під час стажування в Німеччині (1903-1904), періодика кінця XIX – початку XX століття. Вчений написав близько 50 наукових праць з історії філософії та релігії.

Про роботу П. В. Тихомирова в Ніжинській вищій школі можна дізнатися в книгах науковців нашого університету П. П. Моціяки «Ніжинський історико-філологічний інститут князя Безбородька в портретах його директорів» (Ніжин, 2011), Г. В. Самойленка та О. Г. Самойленка «Ніжинська вища школа: сторінки історії» (Ніжин, 2005), а з бібліографією його праць та критико-біографічною літературою – в покажчику Л. В. Гранатович «Викладачі Ніжинської вищої школи. Ч.1. 1820-1920» (Ніжин, 2001), які були представлені на виставці.

Людмила КОСОВСЬКИХ

